

KWALITEITSVOL ONDERWIJS AAN KINDEREN MET ERNSTIGE MEERVOUDIGE BEPERKINGEN

Inspiratiegids voor de praktijk

Sanne Nieuwenhuis, Bea Maes & Sara Nijs

KWALITEITSVOL ONDERWIJS AAN KINDEREN MET ERNSTIGE MEERVOUDIGE BEPERKINGEN

Inspiratiegids voor de praktijk

Sanne Nieuwenhuis, Bea Maes & Sara Nijs

JUNI 2025

COLOFOON

Kwaliteitsvol onderwijs aan kinderen met ernstige meervoudige beperkingen
Inspiratiegids voor de praktijk

Auteurs

Sanne Nieuwenhuis
Bea Maes
Sara Nijs

Met medewerking van

Ann Dhondt
Hilde Neesen
Katrijn Vastmans
Emma Vanroye

Vormgeving en illustraties

SVH die'zain

Deze gids kwam tot stand met middelen van Leerpunt

Promotor

Prof. dr. Sara Nijs (KU Leuven)

Gelieve naar deze publicatie als volgt te verwijzen

Nieuwenhuis, S., Maes, B., & Nijs, S. (2025). *Kwaliteitsvol onderwijs aan kinderen met ernstige meervoudige beperkingen: Inspiratiegids voor de praktijk*. KU Leuven.

© KU Leuven, juni 2025

INLEIDING

Welkom

Beste onderwijs- en welzijnsprofessional,

Willen jullie graag kwaliteitsvolle onderwijs- en zorgtrajecten opzetten voor leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen (EMB)? Willen jullie een geïntegreerd of complementair, maar vooral passend aanbod realiseren dat zowel onderwijs als zorg omvat voor deze doelgroep? Met deze inspiratiegids hopen wij jullie handvatten te bieden om te reflecteren over onderwijs aan leerlingen met EMB en hoe onderwijs en welzijn elkaar hierin kunnen versterken.

België heeft verschillende internationale verdragen ondertekend, zoals het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989) en het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (2006). Hierin staat het **recht van elk kind op een aangepast onderwijsaanbod en op aangepaste hulp in een inclusieve context**. Kinderen met EMB hebben dus recht op onderwijs en zijn ook in staat om te leren (Maes, 2015). Dit leren gaat in kleine stappen en is nauw verweven met andere aspecten van het leven van het kind, bijvoorbeeld diens gezondheid. Om deze redenen is er voor de meeste leerlingen met EMB een aangepast onderwijs- én zorgaanbod nodig. Dit onderwijs- en zorgaanbod wordt bij voorkeur gerealiseerd door een multidisciplinair team, waarbij het onderwijs- en zorgaanbod individueel wordt aangepast aan de noden van de leerling, maar wel wordt aangeboden in een context met leeftijdsgenoten. De samenwerking tussen onderwijs en welzijn speelt hierin een belangrijke rol.

De doelgroep

Kinderen en jongeren met EMB vormen een diverse doelgroep. Hun beperkingen variëren sterk in aard, ernst en complexiteit. Ze hebben beperkingen op meerdere gebieden van hun functioneren, wat leidt tot complexe zorg- en ondersteuningsbehoeften. Hierdoor zijn ze voor bijna alle activiteiten afhankelijk van anderen. Vanwege de ernst en de veelheid van hun beperkingen hebben ze een intensievere en meer gespecialiseerde aanpak nodig dan kinderen en jongeren met enkelvoudige of minder ernstige beperkingen (Maes et al, 2020; Maes & Vlaskamp, 2020).

Kinderen en jongeren met EMB hebben ernstige cognitieve ($IQ < 35$) en motorische beperkingen, waardoor ze zich doorgaans niet zelfstandig kunnen verplaatsen, zitten of staan en hun handen en armen beperkt kunnen gebruiken. Ze hebben vaak ook zintuiglijke beperkingen en ernstige gezondheidsproblemen, zoals luchtweg- en spijsverteringsproblemen en epilepsie (Bakker-van Gijssel & Van Timmeren, 2020). Daarnaast hebben veel van deze kinderen gedrags- en emotionele problemen, die tijdelijk of permanent kunnen zijn (Maes et al., 2020). Deze complexiteit aan beperkingen belemmert hun deelname aan activiteiten, waaronder ook onderwijs.

Wat voorafging

Deze inspiratiegids bouwt voort op het O&O-project (Departement Onderwijs en Vorming) naar 'Kwaliteitsvol onderwijs voor kinderen met ernstig meervoudige beperkingen' (Vanroye, Vanden Bempt et al., 2024; Vanroye, Vastmans et al., 2024). Dit onderzoek, uitgevoerd in 2022-2023 in opdracht van de Vlaamse minister van Onderwijs, biedt een wetenschappelijk onderbouwd kwaliteitskader voor een kwalitatief onderwijsaanbod voor leerlingen met EMB. De brochure en het onderzoeksrapport van dit O&O-project zijn te raadplegen op <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/project/1742>. In deze gids verwijzen wij regelmatig naar dit onderzoeksrapport en de bijbehorende brochure voor verdere uitleg.

In de praktijk bleek er een grote behoefte aan meer concrete en praktische handvatten om het kwaliteitskader te implementeren en de kwaliteit van het onderwijs- en zorgaanbod voor leerlingen met EMB te verbeteren. Deze inspiratiegids, die tot stand kwam met de steun van Leerpunt, komt aan die vraag tegemoet door concreet te illustreren hoe scholen en welzijnsvoorzieningen hiermee aan de slag zijn gegaan.

Bedankingen van de participanten

Deze inspiratiegids was nooit tot stand gekomen zonder de goede voorbeelden van de verschillende praktijken die in deze gids worden benoemd. Wij willen de scholen en welzijnsorganisaties dan ook heel hartelijk danken voor hun deelname. Zonder hun openheid over hun werking, kritische reflecties en tips die zij hebben gegeven, hadden wij deze inspiratiegids niet kunnen schrijven. Het was een hele fijne samenwerking en hopelijk doen deze beschrijvingen recht aan wat zij in de praktijk allemaal doen!

HET BELANG VAN SAMENWERKING TUSSEN ONDERWIJS EN WELZIJN

In onderwijs aan kinderen met EMB staan de individuele noden centraal. Op basis van deze noden wordt bepaald hoe het onderwijs- en zorgaanbod eruit kan zien. In de ideale situatie krijgt het kind met EMB een aangepast onderwijs- en zorgaanbod in een context die de ontwikkeling stimuleert en waar leeftijdsgenoten aan deelnemen. Dit kan het beste worden gerealiseerd door een multidisciplinair team waarin verschillende expertises aanwezig zijn en waarbij samenwerking tussen onderwijs en welzijn centraal staat. Welzijn wordt hier breed opgevat, inclusief gezondheidszorg en vormen van reguliere thuiszorg. Verder verwijst dit naar diverse types van voorzieningen, zoals Multifunctionele Centra (MFC), PAB, kinderdagverblijven, privétherapeuten, revalidatiecentra, en thuiszorgdiensten.

In deze inspiratiegids belichten we verschillende vormen van samenwerking tussen onderwijs en welzijn. Sommige partners werken volledig geïntegreerd, wat resulteert in een doorgedreven en intensieve samenwerking. Andere partners kiezen ervoor om op bepaalde vlakken samen te werken, terwijl ze op andere gebieden hun eigen weg gaan. De locatie speelt ook een rol in de samenwerking. Onderwijs- en welzijnspartners kunnen op dezelfde campus gevestigd zijn, in hetzelfde gebouw of zelfs in dezelfde klas. In andere gevallen kunnen ze geografisch verder van elkaar af liggen.

Deze gids toont de diversiteit in mogelijkheden van samenwerking en sluit andere vormen van samenwerking zeker niet uit. We willen vooral laten zien hoe veelzijdig en flexibel samenwerking kan zijn om aan de intensieve onderwijs- en zorgbehoeften van kinderen met EMB te voldoen. Om te weten hoe de samenwerking tussen onderwijs en welzijn wordt vormgegeven, onderzochten wij vier samenwerkingsverbanden in Vlaanderen en keken we voor één voorbeeld ook over de grens in Nederland. Wij vroegen documenten op over hun visie, beleid en werking, en gingen met de onderwijs- en welzijnspartners in gesprek. Op basis van deze gegevens werd hun traject in de samenwerking tussen onderwijs en welzijn beschreven. De samenvatting werd ter goedkeuring opnieuw aan hen voorgelegd.

Geïntegreerde werking Sint-Franciscus: een jarenlange doorgedreven samenwerking op één plek

VZW Scholen Sint-Franciscus biedt buitengewoon basisonderwijs (BuBaO) en buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) aan. Daarnaast biedt het Medisch Pedagogisch Centrum (MFC) Sint-Franciscus verblijf, dagopvang, mobiele begeleiding en dagbesteding. Zij vormen samen het Begeleidingscentrum Sint-Franciscus.

In de geïntegreerde werking (GiW) werken de dagbesteding van MFC, BuBaO en BuSO nauw samen, waarbij onderwijs en welzijn samen aan één traject voor de kinderen en jongeren met EMB werken. De GiW, die valt onder het buitengewoon onderwijs type 2, OV1/OV2, wordt georganiseerd voor drie doelgroepen: kleuters, kinderen/jongeren met ernstige meervoudige beperkingen en kinderen/jongeren met ernstige gedrags- en/of emotionele problemen en/of een ernstig of diep verstandelijke beperking. De GiW omvat 14 verschillende klassen voor in totaal 110 leerlingen. Er zijn 120 personeelsleden (niet allemaal voltijds), waaronder leerkrachten, begeleiders, therapeuten, (zorg)coördinatoren, teamcoaches en gezinsbegeleiders.

De Tjalk en Heder: de eerste stappen naar een geïntegreerde werking

BuSO De Tjalk biedt buitengewoon onderwijs type 4 (OV1/OV2) voor jongeren van 13 tot 21 jaar. Naast onderwijs op school, is er ook Tijdelijk Onderwijs Aan Huis (TOAH) en Permanent Onderwijs Aan Huis (POAH). Heder is een vergunde zorgaanbieder, die diverse vormen van ondersteuning aanbiedt voor kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking op verschillende campussen. Het gaat onder meer om mobiele begeleiding, kortverblijf, wonen en dagbesteding. Vanuit het multifunctioneel centrum (MFC) bieden ze ondersteuning aan kinderen en jongeren met een beperking in de thuissituatie en op school, maar ook in dagopvang en leefgroepen.

BuSO De Tjalk en MFC Heder zijn gesitueerd op dezelfde campus, maar zijn twee onafhankelijke organisaties. Ze starten volgend schooljaar met een leefleerklas op school, die ze Ritme Op Maat (ROM)-klas noemen, waarbij ze meer geïntegreerd willen samenwerken. Er is altijd een samenwerking geweest, waarbij ze een beroep doen op elkaars personeelsleden en expertise op de campus, maar ze willen die samenwerking meer structureel uitbouwen.

Windekind: één kind, één plan. Een complementaire samenwerking

Windekind BuBaO heet leerlingen welkom met een verslag type 4 tussen 2.5 en 13 jaar of met een verslag type basisaanbod vanaf de lagere schoolleeftijd. BuSO Windekind richt zich op leerlingen met een verslag type 4 (OV1) tussen 14 en 21 jaar. De kinderen en jongeren met EMB tussen 7 en 21 jaar krijgen onderwijs in een aparte subafdeling 'Ervaringsleren', waarbinnen wel het onderscheid behouden blijft tussen lagere schoolkinderen en jongeren van het BuSO. Er is één klasgroep voor leerlingen met EMB in BuBaO en twee BuSO klassen. De kleutertjes met een (vermoeden van) ernstige meervoudige beperking zijn nog niet opgenomen in de subafdeling 'Ervaringsleren' maar maken deel uit van de kleuterafdeling. Het team van medewerkers op de school is multidisciplinair samengesteld en bestaat uit een 100-tal mensen waaronder leerkrachten, logopedisten, kinesitherapeuten, ergotherapeuten, orthopedagogen, paramedisch verantwoordelijke, maatschappelijk werker, verpleegkundige, verzorging, administratie, onderhoud en directie.

Op dezelfde campus is een MFC gevestigd met een erkenning voor 20 kinderen en jongeren van 2.5 tot 21 jaar dat een aanbod voorziet in vier modules: schooldagen, woensdagnamiddagen, vakantiedagen en mobiele begeleidingen. Er is geen optie tot verblijf. De werking van het MFC is complementair en deels geïntegreerd in de schoolwerking. Voor de leerlingen met EMB is men de laatste schooljaren geëvolueerd naar een inhoudelijke werking waarin geleidelijk aan meer geïntegreerd wordt samengewerkt tussen onderwijs- en MFC-medewerkers. De personeelsgroep van het MFC is multidisciplinair samengesteld en bestaat uit leefgroepbegeleiders, logopedisten, kinesitherapeuten, ergotherapeuten, orthopedagoge, maatschappelijk werker, verpleegkundige, administratie en directie.

Het Veer en De Vinderij: onderwijs in het multifunctioneel centrum

MFC Het Veer biedt dagopvang aan kinderen en jongeren met een beperking die niet of slechts deeltijds naar school gaan. Ze kunnen er zich ontwikkelen in een stimulerende omgeving en krijgen er therapie. Soms kunnen ze ook een vorm van onderwijs krijgen in Het Veer. Ouders krijgen hulp bij het kiezen van hulpmiddelen voor hun kind, psychosociale ondersteuning en ondersteuning met het papierwerk. De dagopvang is niet rechtstreeks toegankelijk. Het Veer heeft zes leefgroepen met elk een multidisciplinair team met verschillende experts, zoals een coördinerend arts, orthopedagoog, therapeuten en opvoeders. Ze hebben dagopvang voor kinderen van 0 tot 6 jaar met een verstandelijke beperking en van 6 tot 21 jaar met EMB.

BuBaO De Vinderij bestaat uit twee scholen, die 12 kilometer van MFC Het Veer liggen. De Vinderij 1 biedt onderwijs type 3 en 9 en De Vinderij 2 type basisaanbod en type 2. Vanaf 2021-2022 werd er een structurele samenwerking tussen De Vinderij en Het Veer gestart, waarbij De Vinderij 2 een klaslokaal kreeg in Het Veer. Kinderen uit meerdere leefgroepen komen in aanmerking voor deze klas.

OC Leijpark: een kijkje over de grens

Onderwijscentrum (OC) Leijpark is een scholengemeenschap voor speciaal onderwijs (vergelijkbaar met BuBaO in België) en voortgezet speciaal onderwijs (vergelijkbaar met BuSO in België). Het onderwijsleercentrum heeft drie afdelingen, namelijk de afdeling speciaal onderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en EMB. De afdeling EMB is voor leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen. Er zijn in totaal een 700-tal leerlingen van 4 tot en met 20 jaar ingeschreven. De doelgroep is zeer gevarieerd. Het zijn allen leerlingen die vanwege een (ernstige) functionele beperking behoefte hebben aan specialistische ondersteuning bij het leren en ontwikkelen op school. Het gaat om leerlingen met lichamelijke beperkingen, (ernstige) verstandelijke beperkingen (of een combinatie van beide), langdurig zieke leerlingen, leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen, leerlingen met een niet aangeboren hersenletsel (NAH) en leerlingen met een psychische, psychosomatische of (lichte) psychiatrische problematiek. Bij alle leerlingen is sprake van een (grote) zorgvraag, al dan niet in combinatie met moeilijk te reguleren gedrag als gevolg van deze beperkingen. In de afdeling EMB lopen 76 leerlingen school, verdeeld over 10 klassen. De overgrote meerderheid van de leerlingen verblijft thuis en komt met hun ouders of een taxi naar school. Een drietal leerlingen verblijft in een voorziening.

De scholengemeenschap heeft twee locaties, dichtbij elkaar. Op het terrein waar de EMB-afdeling zich bevindt, zijn ook een revalidatiecentrum (Libra), zorgvoorzieningen (Amarant en Siza) en een buitenschoolse opvang gevestigd. Het schoolteam van de EMB-afdeling bestaat uit een schoolleider, leerkrachten, onderwijsassistenten, intern begeleiders (een soort coach om leerkrachten te ondersteunen), orthopedagoog en schoolmaatschappelijk werkers.

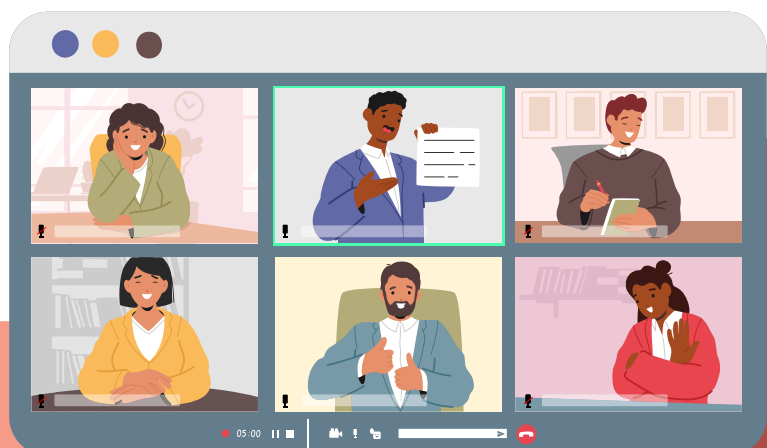
Via deze QR-code vind
je de verschillende
samenvattingen terug.

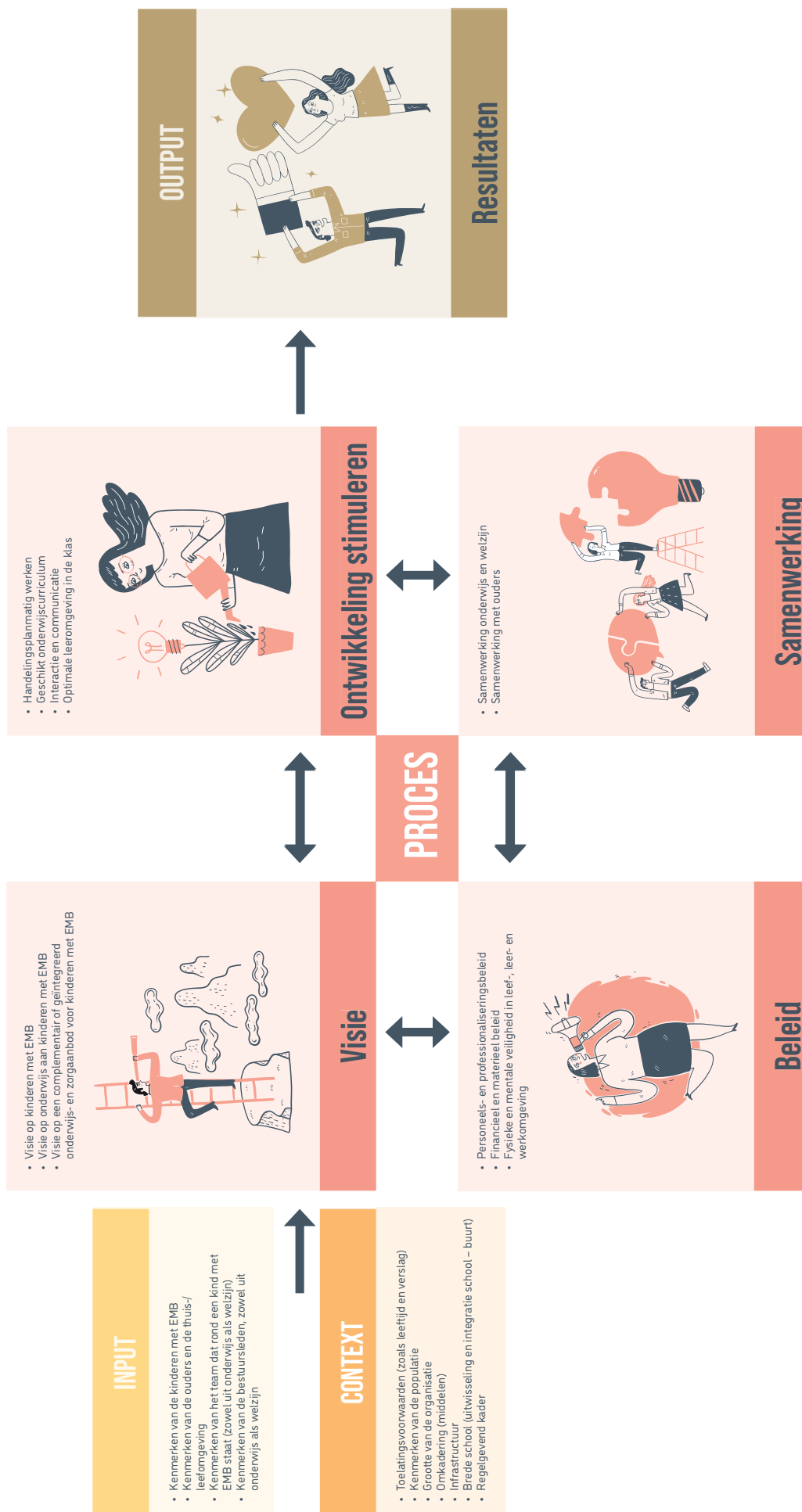

HET KWALITEITSKADER

Het kwaliteitskader is gebaseerd op empirisch onderzoek en op input van professionals uit onderwijs en welzijn. Het gaat uit van een samenwerking tussen onderwijs en welzijn om een aangepast en kwaliteitsvol onderwijs- en zorgaanbod te realiseren voor kinderen en jongeren met EMB. De eindverantwoordelijkheid voor kwaliteitsvol onderwijs ligt bij de school, zowel in het buitengewoon als in het gewoon onderwijs.

Het kader werd ontwikkeld op basis van het CIPO-model (Context; Input; Process; Outcome; Scheerens, 1990) en is opgebouwd rond vijf kwaliteitscriteria: visie, beleid, samenwerking, ontwikkeling stimuleren, en resultaten. Elk kwaliteitscriterium heeft verschillende componenten, die te zien zijn in de figuur, en werd geoperationaliseerd in concrete kwaliteitsindicatoren (zie Vanroye, Vanden Bempt et al., 2024). Met dit kader kan de dialoog tussen school- en welzijnsteams gefaciliteerd worden en kunnen bestaande en toekomstige praktijken getoetst worden aan wetenschappelijke kennis.

Figuur 1. Het kwaliteitskader zoals beschreven door Vanroye et al. (2024)

VISIE

Kinderen en jongeren met EMB hebben recht op kwaliteitsvol onderwijs en zorg die hun ontwikkeling en ontplooiing optimaal bevorderen. Om dit te realiseren, is het essentieel dat organisaties een expliciete en gedragen visie hebben op wie deze kinderen zijn en wat ze nodig hebben, en op hoe onderwijs en zorg voor hen betekenisvol en complementair kunnen worden vormgegeven. Deze visie moet tot stand komen in samenwerking met alle betrokken partijen en gezamenlijk worden uitgedragen. Ze omvat drie aspecten: (1) visie op kinderen met EMB, (2) visie op onderwijs aan kinderen met EMB en (3) visie op het complementair of geïntegreerd onderwijs- en zorgaanbod voor deze doelgroep. Voor een verdere toelichting bij deze aspecten en voor de concrete kwaliteitsindicatoren verwijzen we graag naar het rapport van Vanroye, Vanden Bempt en collega's (2024) en de inspiratiegids van Vanroye, Vastmans en collega's (2024).

Visie op kinderen met EMB

Alle vijf praktijken vertrekken vanuit een fundamenteel respect voor de eigenheid en de mogelijkheden van kinderen met EMB. Ze delen de overtuiging dat elk kind welkom is in het onderwijs en dat elk kind ontwikkelingskansen heeft, ongeacht de ernst van de beperkingen. Hierbij is een kleine kanttekening te maken dat veel praktijken benoemen dat onderwijs medisch gezien wel mogelijk moet zijn voor het kind. Er wordt in elke praktijk met een positieve bril gekeken naar kinderen met EMB en hun mogelijkheden.

"Elk kind heeft recht op onderwijs. Dat is heel belangrijk. Maar elk kind heeft ook zijn eigen mogelijkheden en kwaliteiten. Een kind kan uitgedaagd worden om kleine stapjes vooruit te zetten." (Sint-Franciscus)

Elke praktijk hanteert een brede definitie van EMB. Zo benadrukt OC Het Leijpark dat vooral gekeken wordt naar de emotionele ontwikkeling en de bijbehorende onderwijs- en ondersteuningsnoden. Om een goede afstemming te realiseren tussen de onderwijsnoden en het aanbod, heeft Sint-Franciscus een profiel opgesteld per klas, gebaseerd op de leerlingen die er zijn, en probeert men de nieuwe aanmeldingen te matchen met dit profiel op basis van hun noden en mogelijkheden. Ook De Tjalk & Heder ontwikkelen profielen om te bepalen wie in aanmerking komt voor hun ROM-werking.

Zo doen zij het: De Tjalk & Heder

De Tjalk & Heder gaan volgend schooljaar starten met hun ROM-werking. Ze geven aan dat deze werking breder gaat dan enkel kinderen met een formele EMB-classificatie, omdat de grenzen van EMB niet altijd scherp te trekken zijn. Daarom ontwikkelden ze samen een profiel dat richting geeft voor wie in aanmerking komt voor de ROM-werking.

Dit profiel is geen strikte checklist, maar een hulpmiddel om te bepalen of een kind baat heeft bij de ROM-werking. Niet elk vakje hoeft dus aangevinkt te worden om in aanmerking te komen voor deze werking. Enkele voorbeelden van kenmerken in dit profiel zijn:

- Het schoolse ritme niet aankunnen
- Heel afhankelijk zijn van de omgeving
- Communicatief functioneren in de sensitiefase
- Bijkomende grote medische zorgen

De verschillende praktijken leggen net wat andere accenten in hun visie, maar er zijn vooral veel overeenkomsten. Wat deze praktijken bindt, is het geloof dat kinderen met EMB in relatie kunnen treden met hun omgeving, hun wensen en behoeften kunnen uiten, en effectief kunnen leren – mits het aanbod zorgvuldig wordt afgestemd op hun ritme, mogelijkheden en context. Ze refereren hierbij tevens aan de basisdimensies van kwaliteit van leven.

Visie op onderwijs aan kinderen met EMB

"Elk kind moet kansen krijgen om te groeien – in kleine stapjes, met geduld, volharding en liefdevolle zorg." (Het Veer & De Vinderij)

Onderwijs wordt in alle praktijken gezien als een krachtig middel voor persoonlijke groei, welbevinden en participatie. Elke school geeft haar visie op onderwijs vorm vanuit andere kaders, die vaak zijn aangepast aan de specifieke doelgroep. Dit resulteert in een visie over onderwijs op maat van de leerlingen met EMB, die in samenwerking met de school, de welzijnspartners en de ouders tot stand komt. Ze benadrukken allemaal dat onderwijs meer is dan het bijbrengen van schoolse vaardigheden. Hieronder wordt kort toegelicht hoe de verschillende praktijken kijken naar onderwijs aan kinderen met EMB:

Sint-Franciscus werkt met een doorontwikkeling van de ZILL-doelen¹, waarbij elk kind individuele en groepsdoelen krijgt. Ze hanteren een kritische en realistische benadering van onderwijs, met een volledige integratie van zorg en welzijn. Sint-Franciscus streeft ernaar de beste leeromgeving te creëren voor elke leerling, inclusief voor kinderen die op een heel basaal niveau functioneren.

De Tjalk & Heder zetten in op een veilig leerklimaat en een aanbod op maat, waarbij het welbevinden van de leerling centraal staat. Ze halen hierbij inspiratie uit Programma Perspectief². Ze willen samen met ouders en partners doelen opstellen op basis van gedeelde beeldvorming.

Windekind biedt een individueel onderwijsprogramma per leerling, dat planmatig wordt vormgegeven in overleg met ouders en een multidisciplinair team. Hierbij worden elementen uit het Programma Perspectief en het ZILL-leerplan gebruikt. Ze geloven dat leren enkel mogelijk is binnen kwaliteitsvolle relaties en vertrekken vanuit het unieke zijn van elk kind.

Het Veer & De Vinderij combineren hoge verwachtingen met realistische doelen. Ze werken met korte, goed opgebouwde leermomenten gericht op zelfredzaamheid, communicatie en sociaal contact, die zijn vastgelegd in individuele handelingsplannen, waarbij Programma Perspectief een leidraad vormt. Bij elke kindbespreking wordt geëvalueerd of onderwijs (opnieuw of alsnog) een meerwaarde kan betekenen.

OC Leijpark biedt breed onderwijs aan, geïnspireerd op het LACCS-kader³, met aandacht voor kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Ze werken met leerlijnen, ontwikkelingsperspectiefplannen en concrete leerdoelen, opgesteld vanuit verschillende perspectieven, waarbij de Plancius-leerlijnen⁴ als leidraad dienen. De basishouding van het team is er een van sensitieve responsiviteit, met maximale persoonlijke aandacht en goede onderlinge afstemming.

"Voor leerlingen met EMB is het niet vanzelfsprekend om de regie over het eigen leven te voeren. Toch is de ambitie om alle leerlingen hierin aan te moedigen, passend bij ieders niveau. Er wordt gewerkt aan het sterker maken van kinderen in hun sociale, emotionele en adaptieve vaardigheden, waardoor ze zo zelfredzaam mogelijk worden. Voor elk kind wordt ernaar gestreefd om de invloed op hun eigen leven groter te maken, zodat hun autonomie groter wordt en hun zelfvertrouwen kan groeien." (OC Leijpark)

¹ZILL staat voor Zin in Leren! Zin in Leven!. Dit leerplan is ontwikkeld door Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Alle informatie over Zin in Leren! Zin in Leven! is te vinden op <https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen>

²Programma Perspectief is ontwikkeld door Carla Vlaskamp en vertrekt vanuit de relatie tussen mensen. Alle informatie over Programma Perspectief is te vinden op <https://www.programmaperspectief.nl>

³Het LACCS-programma is ontwikkeld door orthopedagogen Karin de Geeter en Kirsten Munsterman en focust op Lichamelijk welzijn, Alterheid, Contact, Communicatie en Stimulerende tijdsbesteding (LACCS). Alle informatie over het LACCS-programma is te vinden op <https://www.laccsprogramma.nl>

⁴De Plancius-leerlijnen zijn ontwikkeld door de CED-groep. Alle informatie over deze leerlijnen zijn te vinden op <https://www.leerlijnen.cedgroep.nl/emb>

Visie op complementair of geïntegreerd onderwijs- en zorgaanbod voor kinderen met EMB

De mate van integratie tussen onderwijs en welzijn verschilt tussen de praktijken, maar overal is er aandacht voor samenwerking. Sint-Franciscus, OC Leijpark, en Het Veer & De Vinderij realiseren een doorgedreven samenwerking: in de klas is er een geïntegreerde werking, met gedeelde verantwoordelijkheden en aanwezigheid van zorgpartners. Er zijn duidelijke afspraken en het onderwijs- en zorgaanbod is op elkaar afgestemd. De visies zijn gedeeld en gedragen en ontwikkeld in overleg met het hele team. De Tjalk en Heder starten de geïntegreerde werking volgend schooljaar en bouwen hun samenwerking stap voor stap uit, met de ambitie om tot een gedragen visie en geïntegreerde werking te komen. Windekind heeft een complementaire samenwerking met het MFC. Er komen op vaste tijden therapeuten en opvoeders van het MFC in de klas. De visie is voorlopig nog zonder welzijnspartner opgesteld, maar er zijn wel plannen om dit te veranderen.

"Een goede afstemming in de klas is zeer belangrijk om te kunnen slagen in 'goed onderwijs'. Zo wordt er bijvoorbeeld voor de les start uitgesproken wie waar specifiek op gaat letten, dit in functie van een goede observatie van de doelen waaraan gewerkt wordt. Hierin is openheid tussen collega's cruciaal en alles moet in het teken staan van zorg voor de kinderen." (OC Leijpark)

In elke visie wordt benadrukt dat ouders volwaardige en onmisbare partners zijn. Ook andere partners worden benoemd, zoals het CLB, revalidatiecentra of het ziekenhuis.

WAT ZIJN DE STERKTES?

- Een gedeelde en gedragen visie, ontwikkeld in overleg met het hele team, zowel vanuit onderwijs als welzijn, en regelmatig herzien
- Een geïntegreerde werking of nauwe samenwerking tussen zorg en welzijn
- Multidisciplinair samengestelde teams die interdisciplinair samenwerken
- Flexibiliteit in aanpak en organisatie met een gedeelde verantwoordelijkheid
- Geloof in de groeikansen en mogelijkheden van elk kind, met aandacht voor het unieke ontwikkelingspad
- Focus op kwaliteit van leven, welbevinden en ontplooiing op diverse levensdomeinen
- Breed onderwijsaanbod, met aandacht voor meer dan alleen schoolse vaardigheden
- Onderwijs op maat, afgestemd op de noden, het ritme en de context van het kind

WAT ZIJN DE VERBETERPUNTEN?

- De visie levend houden bij personeelsswissels en expliciet maken in de samenwerking met andere partners
- Omgaan met systeemverschillen tussen onderwijs en welzijn (verschillende werkgevers, regelgeving en werkculturen)
- De structurele samenwerking met welzijnspartners verder uitbouwen
- Ouders actiever betrekken bij de visie en de praktijk
- Medische en gedragsmatige complexiteit van leerlingen met EMB beter integreren in de onderwijsaanpak
- Balans bewaken tussen onderwijsambities en zorgcapaciteit
- Meer middelen en ondersteuning nodig van de overheid om kwaliteitsvol onderwijs haalbaar te houden

WELKE TIPS GEVEN DE SAMENWERKINGEN MEE?

- Maak de visie concreet en dynamisch: zet op papier waar je naartoe wil
- Vertrek vanuit het kind: geloof in de groeimogelijkheden van elk kind, ongeacht hun startniveau.
- Betrek alle partners vanaf het begin en maakt gebruik van ieders expertise
- Verbind onderwijs en zorg in de visie en zorg voor een goede samenwerking met alle partners

Een gedragen en samenhangend beleid, gebaseerd op een gedeelde visie, vereist een organisatiecultuur die openheid, dialoog, actieve participatie van alle betrokkenen en levenslang leren centraal stelt. Het is belangrijk dat iedereen op één lijn zit en dat de verwachtingen duidelijk zijn. CLB's en pedagogische begeleidingsdiensten kunnen hierbij een ondersteunende rol spelen. Kwaliteitsvol onderwijs en passende zorg voor leerlingen met EMB zijn alleen mogelijk door interdisciplinair samen te werken, waarbij respect is voor ieders expertise en rol, financiële middelen efficiënt worden ingezet en leidinggevendenden vertrouwen geven. Dit alles krijgt idealiter vorm in een veilige leef-, leer- en werkomgeving. In het kwaliteitskader omvat beleid drie aspecten: (1) personeels- en professionaliseringsbeleid, (2) financieel en materieel beeld, en (3) fysieke en mentale veiligheid in leef-, leer- en werkomgeving. Voor een verdere toelichting bij deze aspecten en voor de concrete kwaliteitsindicatoren verwijzen we graag naar het rapport van Vanroye, Vanden Bempt en collega's (2024) en de inspiratiegids van Vanroye, Vastmans en collega's (2024).

Personeels- en professionaliseringsbeleid

Alle vijf praktijken hebben een doordacht personeelsbeleid waarin duidelijkheid, samenwerking en professionalisering centraal staan. Ze werken met multidisciplinaire teams, waarbij gebruik wordt gemaakt van de expertise van zowel school als welzijnspartner(s). Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over de samenwerking, die onder andere terug te vinden zijn in het takenpakket van de verschillende personeelsleden. Deze taken worden in Sint-Franciscus, Het Veer & De Vinderij, en De Tjalk & Heder helder beschreven in de functieomschrijvingen van de medewerkers en regelmatig geëvalueerd. De Tjalk & Heder hebben bijvoorbeeld afgesproken dat de leraar vanuit De Tjalk de eindverantwoordelijkheid in de klas houdt, de agogische begeleider vanuit Heder activiteiten uitwerkt en de opvoeder vanuit de Tjalk de verzorgingsmomenten op zich neemt. Ze ondersteunen elkaar hierbij wel met de taken.

"De vraag is er ook echt geweest, omdat er expertise zit bij jullie opvoeders [van Heder], om die ook wel er te laten uitkomen binnen de werking. We hebben alle profielen bekeken en duidelijk opgezet wat we verwachten van iedereen en dit teruggekoppeld. Nu de opvoeders van Heder gaan we agogisch begeleiders noemen. Zo maken wij een onderscheid met de opvoeders van school. En dan hebben we de leerkrachten. De benaming en de inhoud is verschillend." (De Tjalk & Heder)

Elke praktijk zet sterk in op een professionaliseringsbeleid, met zowel interne als externe studiedagen en vormingen. Deze zijn niet vrijblijvend, maar maken deel uit van een uitgeschreven beleid. Elke praktijk geeft wel net anders vorm aan dit professionaliseringsbeleid. Bij OC Leijpark bijvoorbeeld kunnen personeelsleden zelf kiezen welke vormingen ze volgen en bij Het Veer & De Vinderij hebben de personeelsleden vrije keuze of ze bij de school of bij het MFC de vormingen volgen. Zowel Sint-Franciscus als Windekind benadrukken dat ze een vast vormingsplan hebben, waarbij interne en externe vormingen aangeboden worden, die afgestemd worden op de noden van de personeelsleden. Bij Sint-Franciscus moeten de personeelsleden vanuit onderwijs en welzijn dezelfde vormingen volgen. Elke praktijk heeft bijzondere aandacht voor beginnende personeelsleden. Dit kan in de vorm zijn van specifieke vormingen, coaching of meter-peterwerkingen. Elke school werkt met een vorm van coaching, soms specifiek voor het beginnend personeel en soms breder getrokken naar al het personeel.

"Er wordt op teamvergaderingen ook expliciet ruimte gemaakt voor intervisie over leerlingen, over handelen van medewerkers, onder andere op basis van filmfragmenten. Heel wat vormingen en intervisiemomenten gaan schoolintern door, maar ook schoolexterne initiatieven worden opgevolgd en medewerkers worden aangemoedigd om ook daaraan deel te nemen. Zo maken de verschillende onderwijstherapeuten van het EMB-team deel uit van de disciplinaire intervisiegroepen die door het Vlaams Expertisecentrum Multiplus worden ingericht." (Windekind)

Het Veer & De Vinderij en Windekind benadrukken dat het personeel expliciet kiest om met de EMB-groep te werken, waardoor er ook meer intrinsieke motivatie is voor professionalisering en bijscholing. Het verhoogt de betrokkenheid in het team en geeft zo meer vertrouwen.

"De leerkrachten die in de Vuurtorenklas op Het Veer werken, komen uit eigen keuze vanuit De Vinderij. Zij weten dat zij altijd kunnen terugkeren indien blijkt dat het werken met EMB-leerlingen op deze locatie niet bij hen past. Dit verhoogt de betrokkenheid én het vertrouwen van het team." (Het Veer & De Vinderij)

Zo doen zij het: OC Leijpark

In het medewerkersteam binnen OC Leijpark staan de competenties op het gebied van special educational needs centraal. Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen teamexpertise en specialistische expertise:

- **Teamexpertise**
Bij teamexpertise gaat het over de kennis en vaardigheden die geïntegreerd zijn in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers. Het gaat hier over kennis over handelingsgericht werken, directe instructiemodel, werken met leerlijnen en gericht op onderwijsbehoeften van leerlingen, kennis van de verschillende ziektebeelden en aandoeningen van de leerlingen, kennis over onderwijszorgvoorzieningen rond de school en in de regio, kennis over een teamaanpak op gedrag, competenties om ouders als partner te betrekken in het onderwijs en de zorg voor hun kind.
- **Specialistische expertise**
Elke leerkracht heeft ook een bijkomende opdracht in functie van verdieping van kennis. Deze opdracht is klasoverschrijdend. Zo kan een leerkracht bijvoorbeeld in een werkgroep zitten over Beleven in Muziek (BIM), basale stimulatie, communicatie, ICT, enzovoort. Er wordt dan een inhoudelijke verdieping verwacht die ook concreet wordt uitgewerkt over de klassen heen. Leerkrachten kunnen elkaar ook consulteren in functie van deze verdieping en worden dus een specialist op een bepaald gebied.

Financieel en materieel beleid

Op vlak van middelenbeheer kiezen de organisaties voor verschillende modellen. Sint-Franciscus werkt met een gezamenlijke pot waarin school en MFC hun middelen bundelen. De Tjalk & Heder maken voldoende middelen vrij om de geïntegreerde werking op te starten en zorgen voor transparantie in het financieel beleid door alle stukken toegankelijk te maken voor wie betrokken is bij de werking. Meerdere samenwerkingen werken met een gescheiden financieel beleid, maar maken wel gezamenlijke keuzes over de inzet van middelen. Zo delen ze in Windekind de infrastructuur en werken ze met een uitleensysteem voor materialen via een spel-o-theek. Het Veer & De Vinderij hebben duidelijke afspraken over de financiën die jaarlijks geëvalueerd worden. De samenwerking wordt hierbij structureel ondersteund door overleg en beleidsmatige afspraken.

"De financiële middelen voor zorg en onderwijs van kinderen met EMB worden samengevoegd in één pot. Elke GiW heeft een werkingsbudget samengesteld met geld uit MFC en school. Er zijn duidelijke afspraken over kostenverrekening en er is een duidelijk systeem om dingen aan te vragen." (Sint-Franciscus)

Zo doen zij het: Het Veer & De Vinderij

De middelen van Het Veer & De Vinderij worden gecombineerd en complementair ingezet:

- Het Veer voorziet de fysieke infrastructuur (klaslokalen, ruime verzorgingsruimtes, hulpmiddelen zoals tilliften, aangepast meubilair).
- De Vinderij staat in voor het educatief materiaal, aangepast aan de noden van EMB-leerlingen.
- Er zijn geen expliciete afspraken over het gebruik van materialen uit klas door leefgroep of omgekeerd, maar dit is ook nog niet nodig geweest. Zo zitten bijvoorbeeld de knutselmaterialen voor de klas in boxen geleverd door de leefgroep en staan deze in het klasgedeelte van de leefgroep. De leefgroep mag er zeker gebruik van maken, en plaatst uit zichzelf ook telkens alles mooi terug op zijn plaats.
- Wanneer iets defect zou zijn, werd daar nog nooit moeilijk over gedaan om te herstellen: wie defect veroorzaakt (welzijn of onderwijs) zorgt voor herstel/vervanging.
- Vervoer: vervoer van kinderen uit de Vuurtorenklas is voor het MFC en niet voor de school.

Over deze taakverdeling bestaan duidelijke afspraken, die jaarlijks worden geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd.

Fysieke en mentale veiligheid in leef-, leer- en werkomgeving

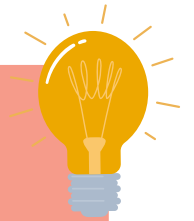
Alle praktijken werken met een volledig aangepaste infrastructuur. Een veilige, aangepaste omgeving is namelijk essentieel voor kinderen met EMB én voor de medewerkers. De Tjalk & Heder geven aan dat ze het klaslokaal nog wel moeten aanpassen aan de nieuwe werking en kijken daarvoor naar andere scholen om inspiratie op te doen. Ook Windekind is nog zoekende naar hoe ze de omgeving beter kunnen aanpassen aan de noden van de doelgroep.

Niet alleen de omgeving moet aangepast worden. De praktijken hebben ook nagedacht over hoe ze een zo goed mogelijke leeromgeving kunnen creëren voor de leerlingen. OC Leijpark geeft aan dat leerlingen vaste plaatsen hebben en er overal dezelfde gedragsregels gelden om structuur en duidelijkheid te bieden aan de leerlingen. Ook Het Veer & de Vinderij zorgen voor structuur en geborgenheid door voor elke leerling een leefgroep met vaste opvoeders als uitvalsbasis te voorzien.

Er is ook aandacht voor de werkomgeving. Sint-Franciscus heeft bijvoorbeeld een agressiebeleid en maakt afspraken over deconnectie. OC Leijpark zet in op een tweejaarlijkse bevraging over de veiligheid bij zowel leerlingen als personeelsleden.

"Om de 2 jaar gebeurt er een veiligheidsbevraging bij zowel leerkrachten als ouders. Enerzijds gaat dit over 'hoe veilig voelt het kind zich in zijn (school)omgeving?', anderzijds wordt in de bevraging naar leerkrachten ook gepolst naar hun veiligheidsgevoel op de werkvloer." (OC Leijpark)

WAT ZIJN DE STERKTES?

- Duidelijke functieomschrijvingen en taakverdelingen
- Startersbegeleiding en coaching voor beginnende medewerkers
- Continue en verplichte professionalisering van alle medewerkers
- Regelmatige evaluatie en inspraak van teamleden in het beleid
- Gedeeld en gedragen beleid tussen onderwijs en welzijn
- Efficiënt en gezamenlijk gebruik van middelen met duidelijke afspraken over financiën
- Transparante samenwerking en overlegcultuur
- Aangepaste infrastructuur voor kinderen met EMB
- Aandacht voor fysieke en mentale veiligheid van zowel het personeel als de leerlingen

WAT ZIJN DE VERBETERPUNTEN?

- Beter afstemmen van personeelsbeleid tussen onderwijs en welzijn
- Verschillen in regelgeving en financiering vereenvoudigen
- Informatie-uitwisseling tussen de verschillende samenwerkingspartners verbeteren
- Dubbele administratie voor ouders, zoals dubbele contracten en facturen, verminderen
- Zorg en onderwijs nog meer integreren, waardoor de tweedeling verdwijnt
- Instroom en uitstroom van leerlingen beter structureren
- Infrastructuur constant blijven aanpassen aan de noden van de leerlingen met EMB
- Meer financiële middelen inzetten om overbelasting van het personeel te voorkomen, waardoor meer personeel aangeworven kan worden of betere ondersteuning kan worden ingezet
- Samenwerking en afspraken beter verankeren in het beleid

WELKE TIPS GEVEN DE SAMENWERKINGEN MEE?

- Werk aan een gedeelde visie en gedragen beleid: neem iedereen mee in het verhaal
- Zorg voor duidelijke taakverdelingen en functieomschrijvingen
- Investeer met onderwijs en welzijn in gezamenlijke professionalisering
- Stimuleer een open communicatie en overlegcultuur
- Stem de verschillen in personeelsbeleid en regelgeving zo goed mogelijk op elkaar af
- Gebruik middelen efficiënt en complementair
- Zorg voor een aangepaste en veilige leeromgeving voor leerlingen en personeel
- Blijf het beleid regelmatig evalueren en bijsturen waar nodig

SAMENWERKING

Voor het realiseren van een aangepast onderwijs- en zorgaanbod voor leerlingen met EMB is het essentieel dat onderwijs- en welzijnspartners elkaar vinden en als gelijkwaardig beschouwen. Elke partner brengt unieke inzichten en expertise mee. Vandaaruit streeft men naar consensus over wat nodig is voor kwaliteitsvol onderwijs en passende zorg. Een goede samenwerking garandeert continuïteit en flexibiliteit van het aanbod. Deze samenwerking omvat ook contacten met CLB's, Pedagogische Begeleidingsdiensten (PBD) en leersteuncentra (gewoon onderwijs). Het partnerschap met ouders is hierbij eveneens cruciaal. Ouders kennen hun kind het beste en kunnen waardevolle bijdragen leveren aan de beeldvorming en het formuleren van gezamenlijke doelstellingen. Er zijn twee aspecten bij dit criterium: (1) samenwerking onderwijs en welzijn, en (2) samenwerking met ouders. Voor een verdere toelichting bij deze aspecten en voor de concrete kwaliteitsindicatoren verwijzen we graag naar het rapport van Vanroye, Vanden Bempt en collega's (2024) en de inspiratiegids van Vanroye, Vastmans en collega's (2024).

Samenwerking onderwijs en welzijn

In alle beschreven praktijken is er een nauwe samenwerking tussen onderwijs en welzijn. Deze samenwerking is terug te zien in alle andere kwaliteitscriteria.

Sommige praktijken werken in volledig geïntegreerde vorm, terwijl andere meer complementair samenwerken. Deze samenwerkingen worden versterkt door vaste overlegmomenten en duidelijke afspraken over taken en verantwoordelijkheden. Zo is afgesproken dat De Tjalk de nieuwe geïntegreerde werking tussen De Tjalk & Heder trekt en hebben onder andere OC Leijpark en Het Veer & De Vinderij vaste overlegmomenten op zowel kindniveau als organisatieniveau. Alle samenwerkingen benadrukken dat de leraar de regie heeft in de klas, behalve Sint-Franciscus die benadrukt dat iedereen dezelfde taken doet, maar met een andere bril op. Sint-Franciscus en OC Leijpark hebben ook samenwerkingsverbanden met ziekenhuizen en revalidatiecentra, waar ze ook regelmatig mee afstemmen.

"Wij hebben elkaar nodig en wij werken graag samen." (De Tjalk & Heder)

"Er heerst een cultuur van 'alles in het teken van de zorg voor het kind'. Er wordt gewerkt aan gezamenlijke doelen, afwegingen worden gemaakt en prioriteiten worden gesteld waarbij over de muren van de eigen discipline heen gekeken wordt." (OC Leijpark)

"Leerkrachten en begeleiders hebben hetzelfde takenpakket binnen de GiW en zijn verantwoordelijk voor de activiteiten voor kinderen met EMB. Ze doen het dus allemaal volledig samen en er wordt geen onderscheid gemaakt wie vanuit welke sector komt." (Sint-Franciscus)

Zo doen zij het: Windekind

De werking van het MFC in Windekind is complementair aan het onderwijs. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over de taakverdeling. Kinderen die ingeschreven zijn voor ondersteuning van het MFC tijdens schooldagen krijgen individuele therapie, individuele ondersteuning in de klas door leefgroepbegeleiders naast een eventueel bijkomend individueel aanbod, extra buitenschoolse activiteiten tijdens de schooluren bijvoorbeeld zwemmen en kunnen gebruik maken van de voor- of naschoolse opvang. Kinderen die intekenden voor de woensdagnamiddagen en/of vakantiedagen maken gebruik van de leefgroepwerking, therapieaanbod en de mogelijkheid tot busvervoer of opvang.

Zo doen zij het: Sint-Franciscus

Sint-Franciscus heeft regelmatige overlegmomenten met verschillende samenwerkingspartners. Dit helpt om de neuzen allemaal in dezelfde richting te houden.

- Het multidisciplinair overleg (MDO): Het klasteam en de therapeuten betrokken bij een kind met EMB zitten samen om het Individueel Aangepast Curriculum (IAC) voor te bereiden. Deze voorbereiding wordt op het oudergesprek besproken (één keer per jaar).
- Teamvergaderingen: Begeleiders en leerkrachten hebben wekelijks vergaderingen, waarbij de onderwerpen afwisselen tussen praktische en inhoudelijke zaken. Indien nodig nemen ook de therapeuten deel om kennis en expertise uit te wisselen. De orthopedagoog is aanwezig bij de inhoudelijke vergaderingen.
- Samenwerkingsteams: De verschillende klasteam per werking komen meerdere keren per jaar samen. Deze bijeenkomsten gebruikt voor informatie- en/of vormingsdoeleinden.
- Informele overlegmomenten: Er zijn ook veel informele overlegmomenten tussen verschillende personeelsleden en ouders, bijvoorbeeld als therapeuten de kinderen uit de klas komen halen.

Samenwerking met ouders

In alle praktijken staat het partnerschap met ouders centraal. Scholen en welzijnsorganisaties erkennen dat ouders hun kind het best kennen en dus een onmisbare rol spelen in het vormgeven van een passend onderwijs- en zorgaanbod. Vanaf het eerste contactmoment worden ouders dan ook betrokken. Bij onder andere Sint-Franciscus en De Tjalk & Heder start de samenwerking al bij de aanmelding of het kennismakingsgesprek. Ouders worden uitgenodigd om mee te denken en mee te beslissen over het traject van hun kind. In alle organisaties zijn er vanaf het begin vaste contactmomenten, zoals oudergesprekken of besprekingen rond het handelings- of ondersteuningsplan. Bij Windekind en OC Leijpark kunnen deze gesprekken ook online doorgaan, wat de toegankelijkheid verhoogt. Ouders zijn aanwezig bij belangrijke overlegmomenten en worden actief betrokken bij het opstellen en evalueren van het handelingsplan. Ze worden uitgenodigd voor activiteiten zoals een kerstbrunch of netwerktafels, georganiseerd door bijvoorbeeld De Tjalk & Heder.

"Wij reiken uit naar ouders en komen hen tegemoet in hun wensen en verwachtingen. We mogen niet verwachten dat ouders spontaan naar ons toekomen." (OC Leijpark)

"Bij bepaalde zorgen zijn wij echt partner, maar de ouders blijven eigenaar." (Sint-Franciscus)

Communicatie gebeurt op maat van de ouders. Scholen en welzijnsorganisaties houden rekening met de diversiteit onder ouders. Er wordt geluisterd naar hun wensen en noden, en er is ruimte voor flexibiliteit. Zo gebruiken alle organisaties een app voor dagelijkse updates en worden bij onder andere Het Veer & De Vinderij en bij Windekind huisbezoeken gedaan om ouders in hun vertrouwde omgeving te spreken. Indien nodig wordt er een tolk voorzien, zoals bij Windekind.

"Ouders krijgen de ruimte om inbreng te geven, doelstellingen en aandachtspunten te formuleren. Deze gesprekken verlopen geregeld in aanwezigheid van een tolk om nuances maximaal te kunnen uiten en ervoor te zorgen dat ouders zich duidelijk kunnen maken en ook goed begrijpen wat er over hun kind wordt verteld." (Windekind)

In meerdere organisaties, zoals Het Veer & De Vinderij en OC Leijpark, wordt nagedacht over de toekomst van het kind, zeker richting de leeftijd van 18 jaar, waarbij ouders actief worden betrokken bij het uitstroomtraject.

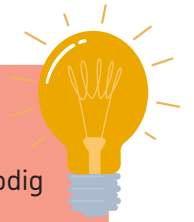
"Er wordt al vroeg samengewerkt en gekeken met de ouders waar kinderen kunnen uitstromen, maar dit is geen evident gegeven ... eens in de Vuurtorenklas blijven ze in de Vuurtorenklas tot wanneer er een oplossing is om verder door te stromen." (Het Veer & De Vinderij)

Ondersteuning van ouders is een gedeelde verantwoordelijkheid. In sommige organisaties, zoals OC Het Leijpark, is er een schoolmaatschappelijk deskundige die als brug fungeert tussen ouders, school en kind. Deze persoon helpt gezinnen bij vragen, zorgen of praktische problemen, en draagt zo bij aan het ontlasten van het gezinssysteem.

Zo doen zij het: OC Leijpark

De schoolmaatschappelijk deskundige heeft een belangrijke rol in het zo goed mogelijk ondersteunen van de driehoek ouders-school-leerling. Er is in de gezinnen van een EMB-leerling vaak sprake van een (over)belaste thuissituatie, door de grote zorgvraag van deze kinderen. Dit drukt een enorme stempel op het gezin, wat invloed heeft op alle gezinsleden. De schoolmaatschappelijk deskundige is werkzaam binnen de school en kan vanuit die functie als brug fungeren tussen ouders en school. De schoolmaatschappelijk deskundige heeft regelmatig gesprekken met ouders over bijvoorbeeld het overbelaste gezinssysteem door de intensieve zorgvraag, het rouwproces rondom de beperking en het wegwijs worden in alle regelzaken. Zij speelt een belangrijke rol door hierover met ouders in gesprek te gaan, hen te adviseren in de zoektocht naar passende hulpverlening en hen te ondersteunen bij de regelzaken. Daarnaast ondersteunt de schoolmaatschappelijk deskundige bij het transitieproces als een kind 18 jaar wordt en bij uitstroom naar een passende dagbesteding en/of woonplek. Doordat het gezinssysteem op deze manier zoveel mogelijk begeleid en ontlast wordt, wordt onrechtstreeks bijgedragen aan een zo optimaal mogelijk leerproces van de leerling.

WAT ZIJN DE STERKTES?

- Gedeelde verantwoordelijkheid, waarbij onderwijs en welzijn erkennen dat ze elkaar nodig hebben
- Heldere taakverdeling met respect voor ieders rol
- Inter- en transdisciplinaire samenwerking op de werkvloer
- Structurele overlegmomenten op verschillende niveaus
- Gezamenlijke reflectie, evaluatie en bijsturing: samenwerkingspartners leren van elkaar
- Een gezamenlijk handelingsplan voor elk kind
- Ouders als gelijkwaardige partners
- Flexibele en toegankelijke communicatie met ouders
- Toekomstgericht samenwerken
- Ondersteuning van het gezin als geheel

WAT ZIJN DE VERBETERPUNTEN?

- Efficiëntere communicatie met heldere communicatielijnen en aanspreekpunten
- Meer structureel overleg
- Verantwoordelijkheden verduidelijken
- Therapeutische ondersteuning versterken
- Grenzen van het personeel bewaken
- Samenwerking nog meer integreren
- Ouders nog nauwer betrekken

WELKE TIPS GEVEN DE SAMENWERKINGEN MEE?

- Bouw aan vertrouwen: onderwijs en welzijn hebben elkaar nodig in een cultuur van openheid, gelijkwaardigheid en respect voor elkaar expertise
- Zorg voor duidelijke rollen en verantwoordelijkheden
- Organiseer structureel overleg op meerdere niveaus: neem iedereen mee in het verhaal en stem af op zowel organisatie- als kindniveau
- Bewaak de draagkracht van medewerkers: vraag regelmatig hoe het met ze gaat
- Blijf kritisch reflecteren en verbeteren: durf bestaande structuren in vraag te stellen
- Erken ouders als volwaardige partners
- Betrek ouders vanaf het begin en op maat: biedt flexibiliteit door ook online contact te hebben of op huisbezoek te gaan
- Ondersteun niet alleen het kind, maar het hele gezinssysteem: zet brugfiguren in en biedt hulp op maat

ONTWIKKELING STIMULEREN

Binnen het onderwijs- en zorgaanbod voor leerlingen met EMB speelt de cyclus van handelingsplanmatig werken een cruciale rol. Dit handelingsplanmatig werken is essentieel om ervoor te zorgen dat een leerling met EMB zich optimaal kan ontwikkelen en zelf regie kan ervaren. Het startpunt is een duidelijk persoonsbeeld waarin voorkeuren, mogelijkheden, beperkingen, karakter en temperament van het kind naar voren komen. Hieruit volgen de specifieke onderwijs- en zorgbehoeften. In de doelenfase wordt vanuit een breed perspectief en hoofddoel gewerkt naar één of meerdere werkdoelen, waarop het onderwijs- en zorgaanbod wordt afgestemd. Betrokkenen evalueren regelmatig de geformuleerde werkdoelen. Dit proces resulteert in een individueel aangepast curriculum.

Kinderen en jongeren met EMB leren en ontwikkelen door interacties met mensen om hen heen. Hun leerprocessen zijn dus afhankelijk van een stimulerende sociale en communicatieve leeromgeving. Leerkrachten, begeleiders en therapeuten spelen hierin een centrale rol en creëren kansen voor het ervaren van verbondenheid, competentie en autonomie. Zorg is een betekenisvol onderdeel van het takenpakket van alle betrokkenen, waaraan specifieke leerdoelen en werkpunten kunnen worden gekoppeld.

Er zijn vier aspecten in dit kwaliteitscriterium: (1) handelingsplanmatig werken, (2) geschikt onderwijscurriculum, (3) interactie en communicatie, en (4) optimale leeromgeving in de klas. Voor een verdere toelichting bij deze aspecten en voor de concrete kwaliteitsindicatoren verwijzen we graag naar het rapport van Vanroye, Vanden Bempt en collega's (2024) en de inspiratiegids van Vanroye, Vastmans en collega's (2024).

Handelingsplanmatig werken

De brede beeldvorming vormt overal het vertrekpunt van het handelingsplanmatig werken. Ze is multidisciplinair, dynamisch en contextgericht. In Windekind wordt de beeldvorming opgesteld volgens het ICF-kader, met input van alle betrokkenen uit onderwijs en MFC. Ook bij Sint-Franciscus start de beeldvorming al bij aanmelding, waarbij het biopsychosociaal kader wordt gebruikt.

Zo doen zij het: Windekind

Sinds het schooljaar 2023-2024 is Windekind gestart met 'één kind, één plan': één handelingsplan voor elke leerling die deel uitmaakt van de school en het MFC. In samenspraak neemt ofwel de orthopedagoge van het MFC ofwel de orthopedagoge van de school hierin het voortouw, maar allen zijn aanwezig op deze overlegmomenten.

De beeldvorming wordt voor alle leerlingen opgesteld volgens het ICF-kader waarin leerkrachten, therapeuten en leefgroepbegeleiders voorafgaand aan elke bespreking aanpassingen noteren bij de rubrieken persoonlijke factoren – functies en anatomische eigenschappen – activiteiten en participatie – externe factoren. Binnen de subafdeling Ervaringsleren op school vormt het samen overlopen van die wijzigingen, opvallende toevoegingen of tegenstrijdigheden telkens de start van de bespreking. De inbreng van ouders wordt op het moment zelf bevraagd en beluisterd (al dan niet met tolk). Onder leiding van de orthopedagoge hebben de teamleden de voorbije schooljaren (periode 2020-2022) de verschillende onderdelen van het ICF-kader onder de loep genomen om de beeldvorming zo goed mogelijk te enten op de doelgroep EMB en zo voldoende gedetailleerde informatie te bekomen. Dit kreeg vorm in een denktank die net zoals bij het tot stand komen van het afdelingsplan EMB een voorstel formuleerde dat dan aan de achterban verschillende keren is voorgelegd om uiteindelijk te komen tot één samenhangende beeldvorming waar ieder teamlid achter kan staan.

Bij De Tjalk & Heder worden de beeldvormingen van onderwijs en welzijn naast elkaar gelegd in de ROM-werking, om tot een gezamenlijke focus te komen. OC Leijpark kiest voor drie vaste momenten per jaar, telkens vanuit een ander perspectief, om blinde vlekken te vermijden. Het Veer & De Vinderij combineren observaties uit verschillende contexten, wat leidt tot een rijk en genuanceerd beeld van het kind.

"Beeldvorming wordt voornamelijk opgenomen door orthopedagogen en therapeuten van Het Veer, observatiegegevens worden evenwel ook en misschien wel grotendeels aangeleverd door de leerkracht. Door het feit dat er in meerdere contexten zicht gekregen wordt op hoe het kind functioneert, vormt dit een krachtige uitgangsbasis voor een complete(re) beeldvorming." (Het Veer & De Vinderij)

Zo doen zij het: OC Leijpark

De leraar is de spilfiguur in het opvolgen van de ontwikkeling van de leerling. Hij of zij signaleert als eerste wanneer een leerling achterblijft of juist vooroploopt binnen een bepaald vakgebied of ontwikkelingsdomein. Op basis van deze signalen kan ondersteuning worden ingezet op vier niveaus:

- Niveau 1: Preventieve zorg op het niveau van de klas
De leraar bespreekt zorgen met collega's en krijgt gerichte suggesties voor aanpak in de klas. Deze worden kortdurend toegepast. Als dit onvoldoende effect heeft of de zorgen complexer blijken, volgt een leerlingbespreking met de interne begeleider.
- Niveau 2: De leerlingbespreking met de interne begeleider
De leraar formuleert een hulpvraag en overlegt met de interne begeleider. Samen maken ze afspraken over interventies. De leraar houdt bij wat er gebeurt en evalueert de effecten. Indien nodig wordt de leerling aangemeld voor een bespreking in de Commissie voor Begeleiding (CvB).
- Niveau 3: De leerlingbespreking in de CvB
De CvB-Onderwijs bestaat uit de schoolleider, orthopedagoog, interne begeleider en leraar. Bij complexere situaties wordt een CvB-Breed samengesteld met extra deskundigen zoals een revalidatiearts of psycholoog. De CvB formuleert een advies en wijst een casemanager aan. Ouders worden betrokken bij het besluit.
- Niveau 4: Ontwikkelingsperspectiefplan aanpassen of doorverwijzen
Als eerdere stappen geen verbetering brengen, kan het ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) worden aangepast of wordt overwogen de leerling door te verwijzen naar een andere school of voorziening.

Op basis van de beeldvorming worden individuele doelen geformuleerd. Deze doelen zijn afgestemd op het ontwikkelingsniveau van het kind en worden gedragen door het hele team. In OC Leijpark worden doelen vastgelegd in een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP), dat richting geeft aan de leerroute. Windekind gebruikt de ZILL-doelen en Plancius als inspiratie om doelen te formuleren en te verfijnen. Bij Het Veer & De Vinderij worden doelen opgesteld vanuit verschillende disciplines, waarbij ook therapeutische doelen worden geïntegreerd in het leer- en zorgplan. Net zoals De Tjalk & Heder koppelen Het Veer & De Vinderij hun doelen aan het Programma Perspectief, terwijl Sint-Franciscus de doelen verbindt aan het groepswerkplan en de ZILL-doelen.

"Therapeutische doelen worden mee opgenomen in het leer- en zorgplan en worden mee gerealiseerd door opvoeders, leerkrachten en therapeuten. We beogen transdisciplinair werken. De kinesitherapeut zal op systematische basis individueel werken met het kind, maar heeft ook oog voor transfer van therapeutische doelen en bewaakt dit. Ergotherapeut en logopedist krijgen een opvolgfunctie om mee de ontwikkelingsdoelen te bewaken." (Het Veer & De Vinderij)

"De leerdoelen zijn per leerling individueel opgesteld, zowel vanuit onderwijsperspectief (opgesteld door onderwijspersoneel: leerkrachten, onderwijsassistenten, orthopedagoog), als vanuit zorgperspectief (opgesteld door zorgondersteuners) en vanuit therapeutisch perspectief (opgesteld door therapeuten verbonden aan Libra: kinesist, logopedist, revalidatiearts,...). Bij het opstellen van de doelen zijn ook de ouders nauw betrokken en worden zij bevraagd naar knelpunten die zij thuis ervaren zodat gekeken kan worden hoe hier via onderwijs aan gewerkt kan worden." (OC Leijpark)

De strategieën en werkvormen zijn sterk afgestemd op de doelgroep. In alle praktijken wordt gewerkt met kleine groepen of individuele begeleiding, waarbij het welbevinden van het kind vooropstaat. Windekind benadrukt bijvoorbeeld dat ze thematisch, ervaringsgericht en empowerend werken.

"Om het aanbod voor de leerlingen concreet in te vullen zijn een aantal methodieken in gebruik die een positief effect kunnen hebben op kinderen met EMB zoals ZOEM, Toverdoos, Ervaar Het Maar, zintuiglijke stimulatie, BIM, Sherborne, basale stimulatie, belevingstheater en -verhalen, ImPact... De logopediste en ergotherapeute van het onderwijsteam verdiepen zich samen met enkele therapeuten van het MFC sterk in het inzetten van ondersteunende technologie voor deze doelgroep." (Windekind)

OC Leijpark biedt onderwijs aan via twee leerroutes, afhankelijk van de ontwikkelingsleeftijd, en werkt met een driejarige cyclus van thematisch aanbod. Ze zetten hierbij ook in op de toekomst met stages in een dagbesteding als de leerlingen 18 jaar of ouder zijn. Het Veer & De Vinderij combineren materialen uit zorg en onderwijs, en stemmen leer- en zorgtijd flexibel af op wat het kind aankan. Bij Sint-Franciscus ligt de nadruk op zintuiglijke prikkeling, basale communicatie en motorische stimulatie, met veel aandacht voor nabijheid en veiligheid. De Tjalk & Heder zetten hun expertise van de doelgroep in om een rijke leeromgeving te creëren waarin communicatie, redzaamheid en zelfbepaling centraal staan.

"Het onderwijs voor kinderen met EMB richt zich op zintuiglijke prikkeling, basale non-verbale communicatie en motorische stimulatie. Alles begint met zich goed voelen om te kunnen leren. Jaarlijks wordt met de zorgcoördinator overlegd welke onderwijsactiviteiten aan bod komen, afhankelijk van de doelgroep. Door met de ZILL-doelen te werken, kunnen ze goed bijhouden rond welke domeinen er gewerkt is. Het doel is dat aan ieder domein van de ZILL-doelen is gewerkt aan het eind van de schoolcarrière van het kind." (Sint-Franciscus)

Evaluatie is in alle praktijken een doorlopend en multidisciplinair proces. Elke praktijk volgt zijn eigen cyclus en evalueert op verschillende punten. Windekind werkt met een zeswekelijkse handelingsplancycclus en gebruikt bijvoorbeeld korte filmopnames als observatie-instrument. OC Leijpark plant drie keer per jaar evaluatiemomenten en gebruikt observatie als belangrijkste bron van informatie. Bij Het Veer & De Vinderij worden doelen geëvalueerd tijdens overlegmomenten met ouders en therapeuten. Sint-Franciscus koppelt de evaluatie van het Individueel Aangepast Curriculum aan jaarlijkse oudergesprekken. Deze evaluaties kunnen leiden tot een aanpassing van de beeldvorming en de doelen.

"Elementen uit het Programma Perspectief worden in de Afdeling EMB als visie en methodiek gebruikt om vervolgens doelen en aanpak vorm te geven samen met ouders en het multidisciplinaire team. Zo staat er in het handelingsplan van elk kind met EMB een perspectief, hoofddoel (soms meer dan één) en per hoofddoel één of enkele werkdoelen. De doelstellingen worden per kind een viertal keer per schooljaar multidisciplinair en één keer samen met ouders geëvalueerd en bijgestuurd. Het beeld wordt twee keer per schooljaar uitgebreid besproken, één keer samen met ouders wanneer ze op de uitnodiging ingaan." (Windekind)

Rapportering is een gedeeld en transparant proces, bedoeld om samenwerking te versterken en de ontwikkeling van het kind op te volgen. Windekind maakt jaarlijks een schoolrapport waarin de evaluatie van doelen en het functioneren van het kind worden opgenomen. OC Leijpark legt verslagen vast in het leerlingdossier. Het Veer & De Vinderij maken en bewaren overlegverslagen onder de noemer 'klassenraad'. Bij Sint-Franciscus is rapportering een gezamenlijk instrument van onderwijs en welzijn, met duidelijke afspraken over toegankelijkheid en inhoud. Al deze verschillende vormen van rapportering worden besproken met de ouders.

Zo doen zij het: Sint-Franciscus

In het Individueel Aangepast Curriculum (IAC) worden doelen opgesteld, gekoppeld aan de ZILL-doelen en het groepswerkplan van de klas. De leerlijn omvat ontwikkelingsdoelen van buitengewoon onderwijs type 2 en ZILL-doelen, die helpen bij het bepalen van de volgende stappen. Deze leerlijn vormt de gemeenschappelijke taal van het team. Er worden zowel individuele doelen gemaakt voor de kinderen, als groepsdoelen. Elk jaar worden de doelen herbekeken en geëvalueerd. Ze proberen de doelen zo concreet mogelijk te maken om het goed te kunnen evalueren. Er wordt een logboek van de activiteiten bijgehouden. Ouders krijgen jaarlijks een IAC mee als evaluatie van het afgelopen jaar. Tijdens oudergesprekken worden voortgang en resultaten besproken. Het is belangrijk dat doelen aan bod komen en ouders geïnformeerd worden over de voortgang. De orthopedagoog bewaakt dit tijdens het gesprek. Ouderbesprekingen worden afgesloten met concrete doelen, zodat ouders ook thuis kunnen werken aan de ontwikkeling van hun kind.

Geschied onderwijscurriculum

In alle praktijken wordt gewerkt met curricula op maat, afgestemd op de ontwikkelingsmogelijkheden van het kind. Sint-Franciscus combineert ZILL-doelen met ontwikkelingsdoelen van type 2, terwijl De Tjalk & Heder OV1-doelen koppelen aan het Programma Perspectief. Windekind gebruikt een mix van ZILL, Vijfwijzer en Plancius als inspiratiebronnen, en werkt thematisch en ervaringsgericht. OC Leijpark biedt onderwijs aan via twee leerroutes, afhankelijk van de ontwikkelingsleeftijd van het kind, en werkt met een driejarige cyclus van Plancius-leerlijnen. Het Veer & De Vinderij combineren materialen uit zorg (zoals snoezelen en basale stimulatie) met klassieke onderwijs-elementen (zoals knutselen en verhalen vertellen), waarbij ook inspiratie gehaald wordt uit Programma Perspectief.

"We maken voor de Vuurtorenklas ook een groepswerkplan op. We vertrekken hiertoe vanuit de beeldvorming en de individuele doelen van de leerlingen. In dit GWP formuleren we, per ontwikkelingsdomein, een aantal ontwikkelingsdoelen waarnaar we met deze klas willen toewerken. Hierop baseren we dan verder onze groepsactiviteiten en ons klasprogramma." (Het Veer & De Vinderij)

"Er wordt gewerkt in een cyclus van 3 jaar waarin alle doelen van de Plancius-leerlijnen zijn opgenomen en aangeboden worden. Dit aanbod gebeurt thematisch. Aan elk thema (bijv. thema dieren, thema familie, thema kermis,...) zijn aanbodoelen gekoppeld. Per schooljaar zijn er 5 thema's die in alle klassen van de EMB-afdeling tegelijk aan bod komen. Het laatste thema van een schooljaar en het eerste thema van het daaropvolgende schooljaar zijn identiek, zodat de leeromgeving voor de leerlingen na een lange periode van vakantie herkenbaar voor hen is. Een thema duurt gemiddeld zes weken." (OC Leijpark)

Interactie en communicatie

Alle praktijken erkennen dat kinderen met EMB actieve communicatiepartners zijn, ook al zijn hun signalen vaak subtiel. Windekind en OC Leijpark zetten sterk in op totale communicatie en het herkennen van kleine signalen. Het Veer & De Vinderij werken in zeer kleine groepen of individueel, wat ruimte geeft voor diepgaande interactie. Sint-Franciscus benadrukt het belang van nabijheid, intonatie en tijd geven, terwijl De Tjalk & Heder hun jarenlange expertise inzetten om communicatie op maat te realiseren.

Zo doen zij het: Windekind

In het afdelingsplan EMB in Windekind staan volgende strategieën beschreven om te komen tot kwaliteitsvolle interactie & communicatie:

- Interactie en communicatie in het 'hier en nu'
- Interactie en communicatie waarin voornamelijk/uitsluitend voorwerpen en personen betrokken worden die aanwezig zijn
- Inzetten op gedeelde aandacht voor elkaar en samen voor materialen bijvoorbeeld plezier delen in spel met materiaal
- Regelmatig pauzeren, wachten
- Bevestigend reageren op een reactie aangezien dit nieuw initiatief van de leerling uitlokt
- Lichaamscontact als ingangspoort tot interactie en contact
- Activiteiten in een vast ritueel gieten met ruimte om af en toe kleine variaties toe te voegen wat de nieuwsgierigheid prikkelt
- Imiteren
- Rekening houden met aandacht en alertheid van de leerling

Optimale leeromgeving in de klas

De leeromgeving is in alle praktijken zorgvuldig afgestemd op de noden van kinderen met EMB. OC Leijpark en Sint-Franciscus werken bijvoorbeeld met kleine groepen en vaste teams, en passen de klasindeling aan op basis van veiligheid en leerlijnen. Windekind herbekijkt jaarlijks de klasindeling op basis van cognitief, sociaal-emotioneel functioneren en zelfredzaamheid. Het Veer & De Vinderij gebruiken flexibele lokalen en stemmen leer- en zorgtijd af op wat het kind aankan. De Tjalk & Heder willen een veilige basis creëren in een klaslokaal voor hun ROM-werking waarin zorg en onderwijs hand in hand gaan.

ZIJN DE STERKTES?

- Individuele ondersteunings- of handelingsplannen, die gedeeld worden door onderwijs en welzijn
- Cyclisch, structureel overleg met ouders, therapeuten, leerkrachten, begeleiders en andere personeelsleden
- Beeldvorming van het kind vanuit meerdere perspectieven
- Gebruik maken van kaders zoals ZILL, Programma Perspectief en Plancius
- Curriculum op maat, dat thematisch vormgegeven is en gericht op ervaringen
- Gebruik van ondersteunende technologie en methodieken
- Integratie van zorg- en leerdoelen
- Doelen op maat van de leerling, die regelmatig geëvalueerd worden
- Gestructureerde leerlingenzorg met duidelijke rollen
- Heldere rapportering, die gedeeld wordt met ouders
- Voorbereiding op de toekomst, bijvoorbeeld door stages in dagbesteding
- Focus op communicatie, waarin het kind erkend wordt als actieve communicatiepartner
- Kleine groepen met een flexibele klasindeling

WAT ZIJN DE VERBETERPUNTEN?

- Administratieve belasting bij handelingsplanmatig werken verminderen
- Doelen van onderwijs en welzijn beter op elkaar afstemmen
- Beeldvorming tussen de partners beter integreren
- Groepsactiviteiten bewuster inzetten als oefenkansen
- Onderwijsmiddelen uitbreiden en beter toegankelijk maken voor de doelgroep
- Leerkrachten en ander personeel meer ondersteunen om afwisseling in werkvormen mogelijk te maken
- Infrastructuur verbeteren om overprikkeling bij leerlingen te beperken

WELKE TIPS GEVEN DE SAMENWERKINGEN MEE?

- Werk met één gedeeld handelingsplan per kind, opgesteld in samenwerking met onderwijs, welzijn en ouders
- Gebruik meerdere perspectieven voor beeldvorming en actualiseer deze regelmatig
- Koppel zorg- en leerdoelen rechtstreeks aan de beeldvorming en maak het concreet, haalbaar en betekenisvol
- Zorg voor regelmatige en structurele overlegmomenten om doelen en aanpak bij te sturen
- Zorg voor een evenwicht tussen individuele begeleiding en groepsactiviteiten, afgestemd op het kind
- Voorzie voldoende ondersteuning voor het personeel
- Gebruik observaties, filmopnames en gesprekken als evaluatie-instrumenten om vooruitgang zichtbaar te maken
- Gebruik ondersteunende technologie en methodieken
- Betrek het hele team bij klasindeling, doelen en planning

RESULTATEN

Onderwijs aan leerlingen met EMB richt zich op verschillende vormen van leerwinst: functionele leerwinst (zoals conceptuele, communicatieve, emotionele, zelfredzaamheids- en zelfbepalingsvaardigheden), leerwinst op het gebied van sociale interacties en participatie (zoals interacties met leeftijdsgenoten, deelname aan groepsactiviteiten en activiteiten in de bredere samenleving), en schoolse leerwinst (zoals het verwerven van kennis en vaardigheden op verschillende schoolse leerdomeinen zoals taal en bewegingsopvoeding). Op lange termijn streven de praktijken ernaar dat onderwijs leidt tot een verbetering van de persoonlijke kwaliteit van leven voor elke leerling met EMB.

Leren en ontwikkelen verloopt bij kinderen en jongeren met EMB vaak langzamer dan bij kinderen en jongeren zonder EMB. Het is belangrijk om de kleine stapjes te herkennen en de kracht van het kind daarin te zien. Bovendien mag leerwinst bij leerlingen met EMB niet alleen worden gezien in termen van het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden. Ook het uitbreiden van bestaande vaardigheden (bijvoorbeeld langer kunnen spelen met bepaald materiaal), minder ondersteuning nodig hebben bij het uitvoeren van een taak (bijvoorbeeld een druktoets bedienen zonder hulp), meer betrokkenheid tonen, en het behouden van vaardigheden bij regressieve aandoeningen (bijvoorbeeld het onderhouden van fijne motoriek bij een kind of jongere met een progressieve spierziekte) zijn vormen van leren.

Resultaten vloeien voort uit alle voorgaande kwaliteitscriteria, dus uit visie, beleid, samenwerking en ontwikkeling stimuleren en in die stukken werd al verwezen naar een aantal aspecten die beschreven staan bij dit kwaliteitscriterium. Voor een verdere toelichting bij deze aspecten en voor de concrete kwaliteitsindicatoren verwijzen we graag naar het rapport van Vanroye, Vanden Bempt en collega's (2024) en de inspiratiegids van Vanroye, Vastmans en collega's (2024).

Resultaten

De praktijken hebben verschillende systemen om de voortgang van de leerlingen bij te houden. Zo werk Het Veer & De Vinderij met Goal Attainment Scale, waar leerkrachten, therapeuten en orthopedagogen worden uitgenodigd om een score toe te kennen van -2 tot +2. Wanneer de scores verschillen, gaan ze het gesprek aan. OC Leijpark houdt observatiegegevens bij in een leerlingvolgsysteem, waarbij ieder doel minstens vijf keer geobserveerd en beschreven moet worden in een themaperiode van zes weken. Op basis van deze observaties worden scores bepaald. Alle praktijken kijken niet alleen naar scores, maar kijken ook breder. Als de leerling met EMB bijvoorbeeld op een warme manier naar een volwassenwerking gaat of als ze veiligheid en rust vinden wordt dat ook als resultaten beschouwd.

"Het resultaat van wat wij doen is de groei van het kind of als ouders dingen veranderen, zoals een verwerking, of een realistisch beeld van een kind, of mentale rust. Als een kind bij ons weggaat naar een volwassenwerking en dat op een warme manier gaat, dan is dat ook een resultaat." (Sint-Franciscus)

"Over een jaar willen we terugkijken op een fijn schooljaar waarin leerlingen rust en veiligheid hebben gevonden. We willen resultaten zien bij de leerlingen door de hele kleine stapjes die ze maken. De samenwerking is dan zijn weg aan het vinden." (De Tjalk & Heder)

"Vanaf het schooljaar 2021 - 2022 hebben leerlingen die onderwijs volgen in het uitstroomprofiel dagbesteding nu ook wettelijk het recht om hun schoolloopbaan af te kunnen ronden met een schooldiploma. Dit schooldiploma geeft deze doelgroep de erkenning die zij verdienen en zorgt voor meer kansengelijkheid in het onderwijs. Met het schooldiploma kunnen de leerlingen van het uitstroomprofiel Dagbesteding aantonen welke ontwikkeling zij tijdens hun schoolloopbaan hebben doorgemaakt." (OC Leijpark)

"We werken hier met kinderen die op niveau van conditioneel leven functioneren, en dan lukt het om stappen te zetten in communicatie of omgaan met prikkels. Dat is winst." (Het Veer & De Vinderij)
"Mensen werkzaam met de doelgroep EMB in Windekind geloven sterk in de mogelijkheden van deze doelgroep. Bij elk kind, iedere jongere bundelen medewerkers de krachten om ontwikkeling zichtbaar te maken onder andere door inschaling via het GTI-r, de Comvoor, enzovoort." (Windekind)

TOT SLOT

Onderwijs en welzijn die de handen in elkaar slaan, kunnen samen een krachtig en afgestemd aanbod realiseren voor kinderen en jongeren met ernstige meervoudige beperkingen. Vanuit het gedeelde geloof dat *élk* kind kan leren, wordt verandering mogelijk. Samen geven ze vorm aan het recht op onderwijs voor kinderen met EMB. Want wie samenwerkt, komt verder dan alleen.

De verhalen in deze gids tonen hoe samenwerking, visie en creativiteit kunnen leiden tot kwaliteitsvol onderwijs én zorg, op maat van wat een kind *écht* nodig heeft. Deze gids is dan ook een uitnodiging. Een aanmoediging om met collega's, partners uit onderwijs en welzijn, en andere betrokkenen in gesprek te gaan over wat er al is, én wat nog mogelijk is.

Gebruik het kader, leer uit de praktijken, experimenteer en bouw verder!

REFERENTIES

Bakker-van Gijssel, E., & Van Timmeren, D. (2020). Omgaan met gezondheidsproblemen, In B. Maes & C. Vlaskamp (Red.), *Ondersteuning van mensen met ernstig meervoudige beperkingen. Handvatten voor een kwaliteitsvol leven* (pp 291-308). Leuven/Den Haag: Acco.

Maes, B. (2015). Rapport Commissie Criteria Vrijstelling Leerplicht.

Maes, B., Poppes, P., Vastmans, K., & Lambrechts, G. (2020). Omgaan met gedragsproblemen, In B. Maes & C. Vlaskamp (Red.), *Ondersteuning van mensen met ernstige meervoudige beperkingen. Handvatten voor een kwaliteitsvol leven* (pp 309-328). Leuven/Den Haag: Acco.

Maes, B., & Vlaskamp, C. (2020). *Ondersteuning van mensen met ernstige meervoudige beperkingen. Handvatten voor een kwaliteitsvol leven*. Leuven: Acco.

Scheerens, J. (1990). School effectiveness and the development of process indicators of school functioning. *School Effectiveness and School Improvement*, 1, 61-80.

Vanroye, E., Vanden Bempt, F., Jennen, B., Maes, B., Nijs, S. & Struyf, E. (2024). *Kwaliteitsvol onderwijs aan kinderen met ernstig meervoudige beperkingen*. Eindrapport. KU Leuven.

Vanroye, E., Vastmans K., Maes, B., Nijs, S., & Struyf, E. (2024). *Kwaliteitsvol onderwijs aan kinderen met ernstig meervoudige beperkingen. Een reflectie-instrument voor de praktijk*. KU Leuven.